

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ФАКТОРИНГОВИХ ОПЕРАЦІЙ

THEORETICAL ASPECTS OF FACTORING OPERATIONS

Голомб В.В.

к.е.н., доцент кафедри економіки підприємства
Запорізької державної інженерної академії

У статті розглянуто теоретичні аспекти факторингових операцій. Зокрема, проаналізовано основні підходи до визначення поняття факторинг. З'ясовано вплив факторингу на економічні відносини різних рівнів економіки. Автором наведено основні функції факторингових операцій. Здійснена порівняльна характеристика надання факторингу банками та небанківськими фінансовими компаніями.

Ключові слова: факторингові операції, банківський факторинг, небанківський факторинг, дебіторська заборгованість.

В статье рассмотрены теоретические аспекты факторинговых операций. В частности, проанализированы основные подходы к определению понятия факторинг. Выяснено влияние факторинга на экономические отношения различных уровней экономики. Автором приведены основные функции факторинговых операций. Осуществлена сравнительная характеристика предоставления факторинга банками и небанковскими финансовыми компаниями.

Ключевые слова: факторинговые операции, банковский факторинг, небанковский факторинг, дебиторская задолженность.

In the article the theoretical aspects of factoring operations are considered. In particular, the basic approaches to the definition of the concept of factoring are analyzed. The influence of factoring on economic relations of different levels of the economy is determined. The author presents the main functions of factoring operations. The comparative characteristic of providing factoring by banks and non-bank financial companies is carried out.

Keywords: factoring operations, bank factoring, non-bank factoring, accounts receivable.

Постановка проблеми. З огляду на те, що факторинг достатньо новий для нашої країни фінансовий інструмент, його розвиток потребує створення відповідних організаційно-інституційних умов. Насамперед мова йде про формування нормативно-правової та законодавчої бази, а також про необхідність підвищення рівня інформованості підприємців щодо його специфіки. Адже, незважаючи на існуючі переваги, факторингові послуги в Україні не є розповсюдженими. Таку ситуацію частково можна пояснити низькою інформованістю підприємців про сутність та специфіку факторингових операцій.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідження проблем факторингу започатковані такими вітчизняними дослідниками, як О. І. Пальчук, Я. О. Чапічадзе та ін., а також російськими дослідниками О. В. Нікіфоровим, С. Ю. Курбатовим, Д. Є. Колобановим, М. Д. Чижем, І. В. Фарінович та ін.

Формулювання цілей статті. Метою статті – є дослідження теоретичних аспектів факторингових операцій.

Виклад основного матеріалу. Факторингові операції почали впроваджуватися швидкими темпами, починаючи з другої половини ХХ століття. Причиною цьому стали розвиток комер-

ційного кредиту і посилення конкуренції між продавцями різних товарів і послуг.

У сучасній економічній науці існують різні підходи до визначення категорії факторингу. У своїх працях Фарінович І. В. виділяє п'ять підходів до сутності факторингу [5].

Факторинг – це фінансова операція, згідно якої підприємство-продавець поступається своїм правом одержання коштів по платіжних документах за поставлену продукцію.

Факторинг – це придбання банком права вимоги щодо виплат за фінансовими операціями.

Факторинг – комісійно-посередницька діяльність банку.

Факторинг – продаж дебіторської заборгованості.

Факторинг – комплексна послуга, яка включає не тільки фінансування, але й адміністрування дебіторської заборгованості, страхування кредитних ризиків та ін [5].

Проаналізувавши всі підходи, факторинг можна визначити як фінансово-комісійну операцію, за якої клієнт переуступає дебіторську заборгованість банку чи факторинговій компанії з метою негайного отримання більшої частини платежу та пришвидшення оборотності коштів у розрахунках, що супроводжується елемен-

тами кредитування, адміністрування, моніторингу, контролю дебіторської заборгованості, а також страхуванням ризиків за відповідну винагороду. Таке трактування характеризує факторинг як комплексне поняття, що дає змогу не тільки фінансувати господарську діяльність підприємств торгівлі, а й можливість здійснення адміністрування, моніторингу, контролю дебіторської заборгованості та страхування ризиків торговельного підприємства за відповідну винагороду.

Факторинг дозволяє суб'єкту господарювання постачати товари або надавати послуги з відстрочкою платежу – тобто кредитувати своїх покупців за допомогою комерційного кредиту – отримати від фактора фінансування своїх поставок, не чекаючи оплати від покупця, а також ряд інших послуг.

За допомогою факторингового фінансування постачальники і покупці отримують можливість використовувати в своїх торгових відносинах відстрочку платежу. Постачальники завдяки цьому мають можливість збільшувати продажі і обороти свого бізнесу, покупці – розширити асортимент і якість продукції, що продається. Застосування комерційного кредиту в свою чергу стимулює розвиток торгівлі: конкуренція між продавцями посилюється, тому що вони отримують можливість пропонувати своїм покупцям все більш вигідні умови оплати з відстрочкою платежу [2].

Факторингові відносини роблять безпосередній вплив на економічні суб'єкти всіх рівнів. На мікроекономічному рівні факторинг дозволяє окремого суб'єкта господарювання поліпшити фінансові показники: продажу, виручка, а також забезпечити зростання бізнесу за рахунок збільшення обсягу продажів. Як наслідок розвитку господарюючого суб'єкта, підвищується якість продукції і послуг, кінцеві покупці отримують доступ до більш широкого асортименту товарів. За рахунок поліпшення фінансового становища господарюючі суб'єкти отримують можливість модернізації виробництва та оновлення основних засобів [5].

На національному рівні факторинг дозволяє місцевим експортерам і імпортерам застосовувати конкурентні умови оплати (в т.ч. відстрочку платежу) при угодах з іноземними покупцями /

постачальниками, що сприяє розвитку міжнародної торгівлі. Таким чином, факторинг сприяє розвитку торгових відносин на всіх рівнях економіки, його вплив на них проілюстровано в таблиці 1.

Відзначимо, що дані тенденції мають позитивне значення, як для конкретних економічних суб'єктів, так і для економіки держави в цілому, а також для світової економіки [3].

Сутність факторингових операцій проявляється в їх функціях.

Основна функція управління факторингом полягає у фінансуванні оборотних коштів суб'єктів господарювання. Перевагами факторингового фінансування для підприємств-постачальників є:

- фінансування надається на термін відтермінування платежу;
- використання факторингу не збільшує суму кредиторської заборгованості підприємства-постачальника, водночас впливає на зменшення обсягу дебіторської заборгованості;
- фінансування погашається з коштів, що надходять від дебіторів постачальника;
- фінансування супроводжується страхуванням ліквідного, кредитного ризику та інформаційним забезпеченням;
- використання факторингу не потребує забезпечення.

Застосування факторингу шляхом фінансування оборотних коштів впливає на пришвидшення оборотності оборотних коштів та покращення фінансових результатів.

Важливою функцією управління факторингом є адміністрування, моніторинг та контроль дебіторської заборгованості. Ця функція управління полягає у проведенні аналізу фінансово-господарської діяльності дебіторів та контролі за своєчасним надходженням коштів від дебіторів, нагадування покупцям у випадку протермінування платежів, а також надання інформації фінансовій установі про стан дебіторської заборгованості, здійснені клієнтом поставки та платежі покупців. Основною метою цієї функції є покращення фінансового стану підприємства-постачальника товарів шляхом врегулювання розрахунково-платіжної дисципліни покупців, зменшення обсягу дебіторської заборгованості та термінів її погашення [2].

Таблиця 1

Вплив факторингу на економічні відносини різних рівнів

Рівень економіки	Вплив факторингу
Міжнародний	Розвиток міжнародної торгівлі між різними країнами
Макрорівень (національна економіка)	Розвиток експорту та імпорту за рахунок застосування експортерами / імпортерами комерційного кредиту
Мезорівень (галузі, регіональна економіка)	Розвиток галузі / регіону за рахунок підвищення конкуренції між фірмами
Мікрорівень (підприємства та домогосподарства)	Підвищення конкурентоспроможності постачальника товарів / послуг

Не менш важливою функцією є ведення обліку підприємства-постачальника (за умови погодження з ним) за відповідну винагороду.

Наступною функцією управління факторингом є страхування ризиків. Банк чи факторингова компанія при факторинговому обслуговуванні бере на себе такі види ризиків: кредитні (ризики неповернення коштів за реалізовані товари); ліквідні ризики, що характеризують несвоєчасну оплату за товари покупцями; процентні ризики (характеризуються змінами ринкової вартості ресурсів та валютні ризики, що пов'язані з коливанням валютного курсу в період відтермінування платежу).

В світі факторингові послуги однаково успішно надаються як спеціалізованими факторинговими компаніями, так і банківськими установами. Специфіка факторингу полягає у тому, що для виходу на ринок необхідний тривалий період підготовки – «нульовий цикл», адже з точки зору технології, факторинг – складна послуга, що потребує серйозної налагодженої

схеми. Банкам значно легше виділити необхідний ресурс для налагодження факторингового бізнесу [4, с. 161]. Переваги та недоліки надання факторингу банками та фінансовими компаніями подано в таблиці 2.

Факторингові фірми динамічно розвиваються в усьому світі. Серед найважливіших причин варто назвати такі:

– факторинг – додаткове джерело фінансування (за динамічного розвитку компанії брак фінансування є досить розповсюдженим явищем);

– факторинг дає можливість відстрочити терміни платежів (затримки в платежах унеможливають діяльність компаній, що не користуються зовнішніми джерелами фінансування);

– факторинг – це можливість отримання фінансування компаніями, які на даний момент не відповідають банківським критеріям для залучення фінансування [4, с. 165].

Водночас дуже часто недоліком факторингу вважають його вищу вартість порівняно з кре-

Таблиця 2

Переваги та недоліки банківського та небанківського факторингу

	Банк		Факторингова компанія	
	Переваги	Недоліки	Переваги	Недоліки
Ресурси	Широкий доступ до ресурсів	Ресурси надаються лише після серйозної перевірки	Часто ресурси надаються клієнтам, які за різних причин не можуть отримати їх в банку	Обмежений доступ до ресурсів
Ризики	Ретельна перевірка ризиків	Ретельна перевірка ризиків та необхідність дотримання стандартів НБУ збільшує строки розгляду заявок та усуває частину позичальників	Фінансування більш ризикових позичальників, від яких відмовляється банк	Ризикованіший, ніж у банків портфель
Інфраструктура	Використання банківської інфраструктури для надання факторингових послуг	Можливий конфлікт інтересів між кредитним і факторинговим підрозділами	Відсутність внутрішньої конкуренції, всі підрозділи зайняті лише у факторинговому бізнесі	Необхідність створення інфраструктури та утримання в штаті співробітників, що потрібні лише для надання послуг full factoring
Оперативність	Оперативність за рухом грошових коштів, використання банківської СБ для виявлення шахрайств	Тривалий термін розгляду заявки	Оперативність у розгляді заявки, мобільність у прийнятті рішення	Відсутність контролю за рухом грошових коштів
Послуги	Надання окрім факторингу широкого спектра банківських послуг	Зазвичай надається лише факторингове фінансування	Широкий спектр факторингових субпродуктів, надання full factoring	Відсутність більшої частини банківських послуг

дитом, але таке порівняння не зовсім коректне, адже в ціну факторингу також включають вартість додаткових послуг, які фактор надає клієнту.

Відтак, з урахуванням комплексу послуг кредитного та не кредитного характеру, загальна вартість факторингу складається з двох частин:

1. Плати за фінансування, що визначається як відсоток від суми, на яку банк профінансував клієнта (приблизно на одному рівні з банківськими кредитними ставками).

2. Плати за управління дебіторською заборгованістю та розрахунково-касове обслуговування, яка визначається як фіксований відсоток від загальної суми дебіторської заборгованості.

Проте в деяких випадках можуть стягуватися додаткові комісії, наприклад, при експортних операціях банк додатково отримує від клієнта комісію за збір платіжних доручень та конвертацію валюти.

Якщо вид діяльності клієнта змушує його часто відкривати нові рахунки або змінювати умови угоди, а кількість таких змін не збігається з обсягом обороту, який він передає на факторинг, то фактор може брати додаткову комісію за відкриття рахунків та перегляд умов угоди [3].

Слід зазначити, що в розвинених країнах вартість факторингу перевищує вартість кре-

диту приблизно в чотири рази. Проте це не означає, що факторинг настільки дорожчий від банківського кредитування, адже, заплативши більше, клієнт отримує додаткові послуги, як наприклад, управління дебіторською заборгованістю та ведення бухгалтерського обліку.

Висновки. У статті розглянуто теоретичні аспекти факторингових операцій і з'ясовано, що існує багато підходів до визначення сутності факторингу. Це пояснюється його комплексністю, адже факторинг дає змогу не тільки фінансувати господарську діяльність підприємств торгівлі, а й можливість здійснення адміністрування, моніторингу, контролю дебіторської заборгованості та страхування ризиків торговельного підприємства за відповідну винагороду.

Крім того, факторинг впливає на розвиток економічних відносин на всіх рівнях економіки (міжнародний, макrorівень, мезорівень, мікрорівень). Факторингові операції можуть надаватися як банками, так і факторинговими компаніями. У статті проаналізовано переваги та недоліки надання факторингу цими фінансовими установами.

Факторинг має багато переваг порівняно з іншими фінансовими інструментами фінансування підприємства, однак головним його недоліком є порівняно вища ціна.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Дацко К.П. Факторинг як ефективний інструмент управління в умовах кризи неплатоспроможності / К.П. Дацко // Збірник наукових праць Подільського державного аграрно-технічного університету. – 2016. – Вип. 24. – Ч. 3. – С. 43-49.
2. Міокова Г.І. Факторинг: сутність та особливості в Україні / Г.І. Міокова, К.В. Самсонова // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://dspace.kntu.kr.ua/jspui/bitstream/123456789/4664/1/19_2012-84-89.pdf
3. Остапенко О.М. Теоретичний аспект механізму факторингового обслуговування / О.М. Остапенко // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.pdaa.edu.ua/sites/default/files/nppdaa/2011/01/193.pdf>
4. Пальчук О. Факторинг в Україні: стан та проблеми розвитку / О. Пальчук // Світ фінансів. – 2010. – №1. – С. 159-170.
5. Фарінович І.В. Факторинг як механізм пришвидшення обіговості обігових коштів підприємств / І.В. Фарінович // Науковий вісник НЛТУ України. – 2010. – Вип. 20.15. – С. 248-252.